

İLKÖĞRETİM ÖĞRENCİLERİNİN DİN KÜLTÜRÜ ve AHLAK BİLGİSİ DERSİNDE KARŞILAŞTIKLARI DİNİ KELİME ve KAVRAMLARI ANLAMA DÜZEYLERİ

Osman TAŞTEKİN (*)

Özet

Bu çalışma, ilköğretim II.kademe öğrencilerinin, DKAB dersinde karşılaştıkları bazı dini kelime ve kavramları anlama düzeylerini belirlemeyi, bu konuda karşılaşılan problemleri tespit etmeyi ve bazı öneriler sunmayı amaçlamaktadır.

Bunun için, ders müfredatı ve öğretmenlerin görüşleri ölçü alınarak, derste geçmesi muhtemel bazı kelimeler belirlenmiştir. Anket formları, Samsundaki üç farklı okulda 575 öğrenci üzerinde uygulanmıştır. Öğrencilerden, bildikleri kelimelerin karşısına anlamlarını yazmalarını istenmiştir. Veriler değerlendirilerek, öğrencilerin bu hususta yaşadıkları problemler ve algılama güçlüğü çektikleri kelimeler tespit edilmiştir.

Algılama kapasitelerinin göz önüne alındığı, anadildeki kelimelerin daha çok kullanıldığı, kavramların öğrenilmesine yardımcı olacak ilke ve metotlara yer veren bir din öğretimi anlayışının bu konuda yaşanan sorunlara çözüm olabileceğine dikkat çekilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Din dili, din eğitimi, dini kelime ve kavramların öğretimi, ilköğretim.

The Understanding Level of Some Religious Words and Concepts of Elementary School Students in Religion Course

Abstract

The aims of this study are to discover the understanding level of some religious words and concepts of the students attending to the first level of primary schools, to set forth the problems faced by those students, and to suggest some solutions concerning the question.

In order to make a questionnaire, some religious words and concepts were chosen through taking the views of religion teachers and examining the text books. Thus, fifty religious words and concepts were explored to be asked for the students. The questionnaire form was administered to 575 students who attended to three different schools in Samsun. The students were asked to write the meaning of the words and concepts which they knew in front of the words. Through evaluating the results, the religious words and concepts which the students could not know were found.

It was suggested that the perceptual level of students should be taken into consideration, the course should be taught by native language as much as possible, and lastly new teaching methods and techniques which could facilitate to teach religious words should be used.

Key Words: Religion language, religious education, the teaching of religious words and concepts, elementary school.

*) Dr., Samsun İlkadım İlköğretim Okulu Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Öğretmeni,
(e-posta: tastekinosman@hotmail.com)

Giriş

İletişimi, dar anlamda “bireyler arası düşünce, duygu ve bilgi alışverişi”¹, öğrenmeyi ise, “tekrar ya da yaşantı sonucu davranışta meydana gelen devamlı bir değişiklik”² olarak tanımladığımızda, bu iki kavram arasında oldukça yakın bir ilişki olduğunu görürüz. Bireyde meydana gelen davranış değişikliklerinin bir yaşantı sonucu oluşması, burada bir etkileşimin olduğunu ortaya koymaktadır. Nitekim, “eğitimin temel niteliklerinden biri de onun aynı zamanda bir iletişim faaliyeti olmasıdır. Gerek çocuklara gerekse yetişkinlere bir takım bilgi, beceri, alışkanlık kazandırma, onlarda tutum oluşturma süreci aynı zamanda bir iletişim sürecidir.”³ Eğitim ve öğretimde olduğu gibi iletişimde de davranış değişikliği meydana getirmek amaçlanmıştır ve fikir, bilgi, haber, tutum, duygu vs. paylaşılması söz konusudur⁴. Etkileyici bir iletişimle, ya dinleyicide yeni bir tutum geliştirmek, ya değiştirmek ya da var olan tutumun şiddetini artırmak hedeflenir⁵. Bu noktalardan bakıldığında, öğrenme olayında iletişim faktörünün ne derece önemli olduğu ve iç içe oldukları açıkça görülür.

Doğal olarak, iletişim modellerinin, unsurlarının ve özelliklerinin öğretici tarafından bilinmesi daha etkin öğrenmenin gerçekleşmesine yardımcı olacaktır. Öğretim faaliyetinin uygulayıcısı konumunda olan kişi, iletişimin temel özelliklerini dikkate alır, kendini ve hedef kitleyi tanıma noktasında ne kadar yeterli olursa o derece etkili bir öğrenme meydana gelmiş olur⁶.

Eğitimin bir bilim olarak gelişmesinde önemli rolü olan 18.Yüzyıl düşünürlerinden John Lock (1632-1704)’a göre Tanrı, insanı toplumsal bir varlık olarak yaratmış ve ona sadece kendi türünden olanlarla birlikte yaşama eğilimi ve zorunluluğu vermekle kalmamış toplumun en güçlü aracı ve ortak bağı olan dili de vermiştir⁷. Dil, insanların duygu, düşünce yaşantı ve kültürel değerleri öğrenmelerinde ve öğretmelerinde önemli bir iletişim aracıdır ve hem sözlü hem de yazılı olarak büyük önem taşımaktadır⁸. İşlevlerinden biri, düşünceleri temsil etmek, diğeri ise, bu düşünceleri iletmeğdir. İletişim, kelime-

- 1) Zeyyat Sabuncuoğlu-Melek Tüz, *Örgütsel Psikoloji*, Ezgi Kitabevi, II. Basım, Bursa 1996, s. 24.
- 2) Clifford T.Morgan, *Psikolojiye Giriş*, (Çev: Hüsni Sarıcı ve diğerleri), Hacettepe Üniversitesi Psikoloji Bölümü Yay., Ankara 1986, s. 77.
- 3) Yaşar Fersahoğlu, “Din Eğitimi ve Öğretiminde Bir İletişim Yöntemi Olarak Hikaye”, *Ekev Akademi Dergisi*, Yıl: 7, Sayı: 10, Yaz 2003, s. 122.
- 4) Kamuran Çilenti, *Eğitim Teknolojisi ve Öğretim*, Gül Yayınevi, Ankara 1981, s. 43.
- 5) Çiğdem Kağıtçıbaşı, *İnsan ve İnsanlar*, İst., 1983. s. 164-165.
- 6) Bu konuda daha geniş bilgi için bakınız: Mustafa Köylü, *Psiko-Sosyal Açısından Dini İletişim*, Ankara Okulu, Ankara 2003, s.30-92; Mevlüt Kaya, *Din Eğitiminde İletişim ve Dini Tutum*, Etüt Yay., Samsun 1998, s.75-104.
- 7) Naci İspir, “Dilsel İletişim ve John Lock’un Temsili Realist Kuramı”, *Ekev Akademi Dergisi*, Yıl:7, Sayı:14, Kasım 2003, s.170. (Akt: John Locke, An Essay Concerning Human Understanding, *The Works of John Locke*, Ed. Thomas Tegg and etc., Scientia Verlag Aalen, Darmstadt, 1963, Vol:II, p.158.)
- 8) Müzeyyen Sevinç, *Erken Çocuklukta Gelişim ve Eğitimde Yeni Yaklaşımlar*, Morgan Kültür Yay., İst., 2003, s.169. Ayrıca bakınız: Mehmet Şahin, “Çocukta Dil Gelişim”, *Dil Dergisi*, Ankara Üniversitesi, Sayı 30, Nisan 1995, s.64; Özcan Demirel, *İlköğretim Okullarında Yabancı Dil Öğretimi*, MEB Yay., İst., 1998, s.13.

lerin yalnızca cümleler içinde kullanılmasını değil aynı zamanda anlaşılır olmalarını da gerektirir⁹.

Eğitim ve öğretim sürecinde, iletişimin bir kısmı jestler, beden hareketleri, göz teması, mekanın kullanımı, ses değişimi gibi sözel olmayan şekilde sağlanır. Ancak önemli bir kısmı da dille doğrudan ilgilidir yani sözeldir. Etkin bir şekilde dinleyebilen ve konuşabilen insan başkalarıyla ilişkilerinde başarılı olduğu gibi etkin öğrenme stratejileri geliştirebilmektedir¹⁰. Öğretmen ve öğrencilerin konuşması, kitap okuma, tahtaya yazı yazma vb. hep dile bağlı olan şeylerdir. Bu nedenle, öğrencilerin dil gelişimi düzeyleri, öğretmen için oldukça önemlidir. Çocuklarla sağlıklı iletişim kurabilmeleri için hem onların algılama ve dil gelişim düzeyleri hem de sözel ve sözel olmayan iletişim hakkında bilgi sahibi olmaları gerekir¹¹. Ancak sözel iletişimde etkinliği artıran tek önemli faktör, kullanılan dil ve üslup değildir. Öğrencinin bilgi düzeyi, sosyal, kültürel ve psikolojik durumu da dikkate alınması gereken önemli unsurlardır. Sağlıklı iletişimi engelleyen tüm faktörleri ortadan kaldırmak ve anlatımda etkinliği artıracak dile ilişkin önlemleri almak ise öğretmenin görevleri arasındadır¹².

Her alandaki öğretim faaliyetlerinde önemli olan bu durum, din eğitimi ve öğretimi söz konusu olduğunda daha fazla hassasiyet taşımaktadır. Zira bu alan, kendi içinde hem daha spesifik konular içerir hem de kendine has terminolojisi vardır. Din kendisini sözel olarak ifade eder. Doğruluğunu evren, kendisi ve kendisi dışındakileri anlamak ve yorumlamak şeklinde savunur, mecazi anlatıma da oldukça yer verir. Oysa pozitif bilimde metot farklıdır ve daha somut önermeler kullanılır¹³. Bazı dini kelime ve kavramlar vardır ki, onların karşılığını kendi dilinizde tek bir kelime ile vermeniz mümkün olmayabilir. Sözelimi, İslama dayalı din eğitiminde, ayet, hadis, farz, vahiy, kıble, salavat ve benzeri kelimelerin (sayıları çoğaltılabilir) anlamlarını Türkçe’de tek bir kelime ile vermek zordur. Burada bir tür kavram öğretimi gereklidir ve bunu ya bir cümleden oluşan bir tanım içerisinde veya birkaç kelimelik bir anlatımla sağlamak mümkündür.

Oysa, din öğretiminin etkin olabilmesi için iletişimde herhangi bir aksaklığın yaşanmaması gerekir. Yaratıcının peygamberlerle, onların da insanlarla olan iletişimde bir sorun yoktur. Dinin öğretimi konusunda görev yapan tüm insanların da, bu iletişim anlayışından yararlanmaları gerekir. Böylece neleri ölçü olarak almaları gerektiği hususunda bilgilendirilmiş de olacaklardır. Zira Kur’an ayetleri, iletişim metotları konusunda açıkça yol göstermektedirler¹⁴.

Çocuğun anlayış kapasitesi düzeyinde bir din dili oluşturulamamasına bağlı olarak, onun algılayamayacağı ifadeler kullanmak, bazen akıl almaz trajik sonuçlara sebep olabilmektedir¹⁵. Özellikle ilköğretim kurumlarında görev yapan Din Kültürü ve Ahlak Bil-

9) Rita L. Atkinson ve diğerleri, *Psikolojiye Giriş I*, Sosyal Yay., İst., 1995, s.364.

10) Sevinç, a.g.e., s.169.

11) Ziya Selçuk, *Gelişim ve Öğrenme*, 7.Baskı, Ankara 2000, s.104.

12) Osman Güner, “İslami İletişimde Metodik Esaslar”, *Diyanet İlmî Dergi*, 2002, Cilt 38, Sayı:4, s.112.

13) Iris M.Yob, “Teaching in The Language of Religion”, *Religious Education (Hermeneutics)*, V 88, N:2 Spring 1998, p.226.

14) *Kur’an*, Zümer (39): 18; İsra (17): 58; Taha (20): 44; Nisa (4): 63.

15) “Bir ilköğretim öğrencisinin ders aralarında hiç konuşmaya başladığı öğretmeni tarafından gözlemlenir. Daha önce oldukça hareketli olduğu bilinen çocuk artık arkadaşlarının oyunlarına katılmak-

gisi öğretmenleri, muhataplarını 9-14 yaş arası çocukların oluşturması nedeniyle ciddi bir sorumluluk altındadırlar. Onların dil gelişim düzeyleri, sahip oldukları kelime hazinesi dikkate alınmadan yapılacak din eğitiminde, hedeflenen amaçlara ulaşılamayacağı gibi çocuklar üzerinde bazı patolojik durumlara neden olunması da muhtemel olabilecektir¹⁶.

Bu çalışma; ilköğretim çağı çocuklarına verilen dini bilgilerde öğretmenlerin kullandığı kelime ve kavramların öğrenciler tarafından ne derece anlaşıldığını ortaya koymayı amaçlamaktadır.

A.Yöntem

Bu araştırmanın yapılmasını gerektiren problemin belirlenmesinin ardından, öncelikle, ilköğretim 6.7. ve 8. sınıf öğrencilerinin, Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi dersinde o güne kadar karşılaştıkları kelime ve kavramların neler olabileceğine yönelik bir çalışma yapılmıştır. Bu noktada;

a.Öğrencilerin, o yıl içerisinde kendilerine uygulama yapıldığı güne kadar, gördükleri ünite ve konularda geçen kelimeler ve kavramlar,

b.Önceki yıllarda din eğitiminde karşılaştıkları kelimeler ve kavramlar,

c.Farz, ayet, sünnet, hadis gibi ünite ve konulardan bağımsız her an kullanılması muhtemel dini sözcükler de dahil olmak üzere her bir sınıf için (6.7.ve 8.) 50'şer kelime belirlenmiştir. Bu noktada, DKAB öğretmenleri ile ders kitaplarının arkasında bulunan sözlüklerden de yararlanılmıştır. Bildiklerinin karşısına anlamlarını, bilmediklerine ise "bilmiyorum" şeklinde yazmaları için her bir kelimenin karşısı boş bırakılmıştır.

Mart 2005 ayı başında İlkadım İlköğretim Okulundaki 3 sınıfta (6,7 ve 8), deneme uygulaması yapılarak aksaklıkların olup olmadığı gözlemlenmiştir. Bu alandaki akademisyen ve uzman kişilerin de görüşleri alınarak uygulama formuna son şekli verilmiştir. Bu aşamada bazı kelime ve kavramlar çıkartılırken bazıları da eklenmiştir. Kelimelerin karşılıklarının doğruluk dereceleri değerlendirilirken, TDK Sözlüğün¹⁷, o sözcüğe verdiği anlam ölçü olarak alınmıştır.

Araştırmanın evrenini, Samsun il merkezindeki ilköğretim okullarında 2004-2005 öğretim yılında öğrenim görmekte olan 59049¹⁸ öğrenci, oluşturmaktadır. Çalışma,

ta ve koşmamaktadır. Öğretmen ve veli işbirliğiyle bu durumun sebebi araştırılır ve bir süre sonra, bu davranışının altında yatan gerçek tespit edilir. Çocuk, "şirk koşmak, günahır" bilgisini öğrenmiştir. Ancak "şirk" kelimesini, koşmanın bir türü olarak algılamış ve günahkar olmamak için bu eylemi yapmamayı tercih etmiştir." (Osman Taştekin, "İnanç Öğretiminin Psiko-Pedagojik Temelleri", *Diyanet İlmî Dergi*, Ocak-Şubat-Mart 2003, C.39, sayı:1, s.120.)

16) "Sol omuzu düşük olarak yürümeye başlayan bir çocuk psikiyatra getirilir ve yapılan uzun görüşmelerden sonra bu durumun, çocuğun dini eğitiminde yapılan bir yanlışlıktan kaynaklandığı tespit edilir: "Her insanın omuzlarında iki melek bulunduğu, bunlardan birinin sevapları, diğerinin ise günahları yazdığı" bilgisi çocuk zihninde şöyle algılanmıştır: her yaramazlık yaptığında, sol omzundaki melek bunları yazmış, nihayet defter o kadar dolmuştur ki, sol omuzu bu ağırlığı taşıyamayacak hale gelmiştir." (Taştekin, *a.g.e.*, s.120.)

17) *Türkçe Sözlük*, Ankara: T.D.K. Yay., 1981.

18) Bu rakam, 2004-2005 öğretim yılında Samsun Merkez İlköğretim Okullarında öğrenim görmekte olan öğrenci toplamı (pansiyonlu öğrenciler dahil) olarak İl Millî Eğitim Müdürlüğü bünyesindeki İstatistik Bürosundan alınmıştır.

okullar arasından rasgele seçilen ve sosyo-ekonomik açıdan farklı üç okulda (Gülsüm Sami Kefeli İlköğretim Okulu*, İlkadım İlköğretim Okulu**, Kazım Paşa İlköğretim Okulu***) yürütülmüştür. Örneklem hesabında;

$$n = \frac{Nt^2pq}{d^2(N-1) + t^2pq}$$

N: Evrendeki birey sayısı

n: Örneklem alınacak birey sayısı

p: İncelenen olayın görülüş sıklığı

q: İncelenen olayın görülme sıklığı

t: Belirli serbestlik derecesinde ve saptanan yanılma düzeyinde t tablosundan bulunan teorik değer

d: Olayın görülüş sıklığına göre yapılmak istenen \pm sapma,

örneklem formülü kullanılarak alınması gereken minimum örneklem sayısı 382 olarak hesaplanmış, çalışmaya iki aşamalı tabakalı örnekleme yöntemiyle rasgele seçilen 575 öğrenci alınmıştır.

Elde edilen bulguların analizi bilgisayar programında yapılmıştır. Kelimelerin bilinme, yanlış bilinme ve bilinmeme durumları (N) ve yüzde olarak gösterilmiştir. Ayrıca verilerin değerlendirilmesinde tek değişkenli düzenlerde ki-kare (χ^2) analizi kullanılmıştır. İstatistiksel anlamlılık düzeyi olarak $P < 0,05$ kabul edilmiştir.

B. Araştırmanın Sınırlılıkları

Bu araştırma;

a. İlköğretim 6.7. ve 8. sınıf öğrencilerinin DKAB dersinde karşılaştıkları dini kelime ve kavramları anlayabilmeleri, bu konuda problemlerin tespit edilmesi boyutlarıyla sınırlıdır.

b. Yukarıda kaynak gruplar olarak belirtilen okulların 6.7. ve 8. sınıflarından 2'şer şube alınmıştır.

I. Dini Kelime ve Kavramlarla İlgili Bulguların Değerlendirilmesi

a. 6.Sınıf Öğrencilerinden Elde Edilen Bilgi ve Bulgular:

6. sınıf öğrencilerine, DKAB dersi müfredatında yer alan ünite ve konularda geçmesi muhtemel dini kelime ve kavramlarla, daha önceki yıllarda (4. ve 5. sınıflar) karşılaştıkları düşünülen kelimelerin anlamları sorulmuştur. Bildiklerini birkaç kelime veya bir cümle ile açıklamaları, bilmediklerinin karşısına ise "bilmiyorum" şeklinde yazmaları istenmiştir.

*) Sosyo-ekonomik Üst Düzeyi Temsilen,

***) Sosyo-ekonomik Orta Düzeyi Temsilen,

****) Sosyo-ekonomik Alt Düzeyi Temsilen

Tablo 1. 6. Sınıf Öğrencilerine Sorulan Kelime ve Kavramların Bilinebilirlik Düzeyleri

Kelimeler	Doğru		Yanlış		Bilmiyor		İstatistik Analizi*			
	N	%	N	%	N	%				
Amel	65	32,0	61	30,0	77	37,9	$X^2= 2,049$	SD= 2	P= 0,359	P>0,05
Amel Defteri	11	54,2	37	18,2	56	27,6	$X^2= 42,394$	SD= 2	P= 0,001	P<0,05
Ayet	0	50,7	53	26,1	47	23,2	$X^2= 27,941$	SD= 2	P= 0,001	P<0,05
Cemaat	10	82,8	16	7,9	19	9,4	$X^2= 223,222$	SD= 2	P= 0,001	P<0,05
Cüz	3	61,6	42	20,7	36	17,7	$X^2= 73,133$	SD= 2	P= 0,001	P<0,05
Ezan	16	85,2	16	7,9	14	6,9	$X^2= 245,980$	SD= 2	P= 0,001	P<0,05
Farz	8	66,0	32	15,8	37	18,2	$X^2= 97,724$	SD= 2	P= 0,001	P<0,05
Fitre	12	78,8	14	6,9	29	14,3	$X^2= 190,650$	SD= 2	P= 0,001	P<0,05
Gayb	5	32,5	13	6,4	123	60,6	$X^2= 89,419$	SD= 2	P= 0,001	P<0,05
Gustül	17	54,7	12	5,9	80	39,4	$X^2= 75,793$	SD= 2	P= 0,001	P<0,05
Hadis	3	24,6	28	13,8	125	61,6	$X^2= 76,443$	SD= 2	P= 0,001	P<0,05
Haram	13	76,8	15	7,4	32	15,8	$X^2= 175,103$	SD= 2	P= 0,001	P<0,05
Hidayet	4	29,1	18	8,9	126	62,1	$X^2= 87,852$	SD= 2	P= 0,001	P<0,05
Hutbe	16	36,0	34	16,7	96	47,3	$X^2= 29,034$	SD= 2	P= 0,001	P<0,05
İmam	66	61,6	44	21,7	34	16,7	$X^2= 73,606$	SD= 2	P= 0,001	P<0,05
İmsak	111	38,9	54	26,6	70	34,5	$X^2= 4,739$	SD= 2	P= 0,001	P<0,05
İstikbalî Kible	50	31,0	20	9,9	120	59,1	$X^2= 74,374$	SD= 2	P= 0,001	P<0,05
Kabe	15	50,2	54	26,6	47	23,2	$X^2= 26,493$	SD= 2	P= 0,001	P<0,05
Kafir	6	46,3	32	15,8	77	37,9	$X^2= 30,335$	SD= 2	P= 0,001	P<0,05
Kamet	59	29,1	26	12,8	118	58,1	$X^2= 64,207$	SD= 2	P= 0,001	P<0,05
Kaza Namazı	73	54,7	17	8,4	75	36,9	$X^2= 66,483$	SD= 2	P= 0,001	P<0,05
Kelimeî Şahadet	12	61,6	22	10,8	56	27,6	$X^2= 80,409$	SD= 2	P= 0,001	P<0,05
Kelimeî tevhid	5	36,9	16	7,9	112	55,2	$X^2= 69,291$	SD= 2	P= 0,001	P<0,05
Kible	79	71,4	21	10,3	37	18,2	$X^2= 134,463$	SD= 2	P= 0,001	P<0,05
Kıyam	63	22,2	22	10,8	136	67,0	$X^2= 107,419$	SD= 2	P= 0,001	P<0,05
Kunut	10	39,8	14	6,9	108	53,2	$X^2= 69,232$	SD= 2	P= 0,001	P<0,05
Mekruh	2	9,4	39	19,2	145	71,4	$X^2= 135,527$	SD= 2	P= 0,001	P<0,05
Mescid	94	50,7	30	14,8	70	34,5	$X^2= 39,498$	SD= 2	P= 0,001	P<0,05
Mesh	59	51,2	12	5,9	87	42,9	$X^2= 70,828$	SD= 2	P= 0,001	P<0,05
Mevla	111	44,3	15	7,4	98	48,3	$X^2= 61,961$	SD= 2	P= 0,001	P<0,05
Mihrab	12	27,6	17	8,4	130	64,0	$X^2= 97,369$	SD= 2	P= 0,001	P<0,05
Minber	5	27,6	22	10,8	125	61,6	$X^2= 81,409$	SD= 2	P= 0,001	P<0,05
Müezzin	75	54,2	22	10,8	71	35,0	$X^2= 57,468$	SD= 2	P= 0,001	P<0,05
Mümin	14	51,7	21	10,3	77	37,9	$X^2= 54,069$	SD= 2	P= 0,001	P<0,05
Münafik	5	22,7	23	11,3	134	66,0	$X^2= 101,448$	SD= 2	P= 0,001	P<0,05
Müslüman	45	69,0	19	9,4	44	21,7	$X^2= 120,601$	SD= 2	P= 0,001	P<0,05
Müşrik	81	26,1	10	4,9	139	68,5	$X^2= 235,049$	SD= 2	P= 0,001	P<0,05
Nebi	19	22,7	9	4,4	148	72,9	$X^2= 153,172$	SD= 2	P= 0,001	P<0,05
Resul	10	41,9	20	9,9	98	48,3	$X^2= 51,616$	SD= 2	P= 0,001	P<0,05
Salavat	3	27,6	39	19,2	108	53,2	$X^2= 38,197$	SD= 2	P= 0,001	P<0,05
Sünnet	10	46,8	34	16,7	74	36,5	$X^2= 28,384$	SD= 2	P= 0,001	P<0,05
Şer	4	33,0	21	10,3	115	56,7	$X^2= 65,300$	SD= 2	P= 0,001	P<0,05
Şirk	90	24,6	8	3,9	145	71,4	$X^2= 145,606$	SD= 2	P= 0,001	P<0,05
Taharet	56	18,7	10	4,9	155	76,4	$X^2= 174,867$	SD= 2	P= 0,001	P<0,05
Tekbir	56	38,4	31	15,3	94	46,3	$X^2= 31,395$	SD= 2	P= 0,001	P<0,05
Teravi	11	68,5	14	6,9	50	24,6	$X^2= 122,374$	SD= 2	P= 0,001	P<0,05
Vacib	0	34,5	27	13,3	106	52,2	$X^2= 46,236$	SD= 2	P= 0,001	P<0,05
Vahiy	10	48,8	14	6,9	90	44,3	$X^2= 64,443$	SD= 2	P= 0,001	P<0,05
Vitir	5	66,5	17	8,4	51	25,1	$X^2= 109,044$	SD= 2	P= 0,001	P<0,05
Yatsı	46	73,9	18	8,9	35	17,2	$X^2= 152,404$	SD= 2	P= 0,001	P<0,05

*Öğrencilerin kelimeleri "bilme", "yanlış bilme", ve "bilmeme" durumları açısından

Tablo 1’de yer alan verileri şu şekilde değerlendirmek mümkündür:

1. *Bilinme oranları, %75’in üstünde olan kelimeler (3 kelime)*; Haram, Cemaat, Ezan.

2. *Bilinme oranları %50 ila %75 arasında olanlar (18 kelime)*; Kabe, Ayet, Mescit, Mesh, Mümin, Amel Defteri, Müezzin, Kaza Namazı, Gusül, Cüz, İmam, Kelime-i Şahadet, Farz , Vitir, Teravih, Müslüman, Kible, Yatsı.

3. *Bilinmeme oranı %50’nin üstünde olanlar (19 kelime)*; Taharet, Nebi, Mekruh, Müşrik, Kıyam, Münafık, Mihrap, Hidayet, Hadis, Minber, Gayb, İstikbali Kible, Kamet, Şer, Kelime-i Tevhit, Kunut, Salavat, Vacib.

4. *Bilinmeme oranları %50’ye yakın bulunanlar (%40’ın üstünde olanlar, 6 kelime)*; Resul, Mevla, Hutbe, Tekbir, Vahiy, Mesh.

5. *İstatistiksel Analiz*; 6. sınıf öğrencilerinde, “amel” kelimesi dışındaki tüm ifadeleri “bilme”, “yanlış bilme” ve “bilmeme” durumları açısından anlamlı farklılıklar bulunmuştur (Tablo 1).

6.Sınıflarda Yanlış Bilinen Kelime ve Kavramlardan Örnekler:

Anket formları değerlendirilirken öğrencilerin bildiklerini zannettikleri ancak çoğunlukta gerçek anlamları ile alakası olmayan tanımlamalar yaptıkları da tespit edilmiştir. İlginç bulunan bazı ifadelere burada yer vermek, duydukları bu kelimelerin onların zihinlerinde nasıl algılandığını göstermek açısından önemli bulunmuştur.

Amel; “Yaşamımız”, “Öbür taraftaki günahlar”, “İnsanın cennete veya cehenneme gideceği zaman”, “Allah”, “Cüzdeki bir harf”, “Mezhep”, “Ölüm günü”, “Kuran”, “İnsan”.

Amel Defteri; “Müslümanlığın kurallarının yazılı olduğu defter”, “Yaşamımızı simgeleyen”, “İnsan öldüğünde verilen defter”, “Suç defteri”, “Allah’ın defteri”, “Cüz”, “Ahiret defteri”, “Mezhep defteri”, “Kuran yazılı defter”.

Ayet; “Küçük dualara denir”, “Bizi uyaran Türkçe dualar”, “Ayet-el Kürsü”, “Arapça yazı”, “Kuranı kerimde bulunan bir dua”, “Öldüğümüz zaman gideceğimiz yer”.

Cemaat; “Cuma namazıdır”, “Dini millet”, “Öbür dünya, öldükten sonra gidilecek yer, cennet”.

Cüz; “Kuran öğrenilen kitap”, “Küçük Kuran”, “Ansiklopedi”, “Kuranda küçük dua”, “Kuran harflerinin bulunduğu defter”, “Kuran’a başlamadan ilk hazırlık”, “Cüzdan”.

Ezan; “Müslümanların yani bizim ibadetimiz”, “Allah’a teşekkür etme biçimi”.

Farz; “Namazda olan her türlü ayet”.

Fitre; “Gereksinimiz dışındaki para”, “Bağış”, “Malının kırkta birini vermek”, “Bir miktar paranın insanlara verilmesi”, “Altınlarının parasını vermek”, “Eşi ölenlere verilen para”.

Gayb; “Namaz kılmaya hazır olan kişi”, “Çekiştirme, kötüleme”, “Allah için yapılan”, “Yalan”.

Gusül; “Bir türlü namaz”, “Abdestin farzlarından biri”, “Su bulunmadığında toprakla alınan abdest”, “Kısaca alınan abdest”, “Para karşılığı verilen emek”.

Hadis; “Öğüt”, “Doğruları ve benzeri şeyleri yazan kitap”, “Müslüman olmak istemeyen”, “Aniden gelişen olay”, “Kuranı kerimde bir suredir”.

Haram; “İzinsiz bir şey yemek”, “Başkasına ait mal”, “Kazancımız olmayan şeylerden elde edilen kar”, “Rakı içmek”, “Yenildiği takdirde günah olur”, “Çalınan para”, “Helal olmayan sevap ta olmayan bir islami terim”, “Mal, ellersen çarpılırsın”, “Yerde bulduğun parayı kendi paranmış gibi harcamak”.

Hidayet; “Nur, Refah”, “Dini öğreten kimse”, “Allah’a inanmak için içten gelen bir başlangıç”, “Basketbolcü”, “İsim var hidayet diye”, “Hac”, “Hıristiyanların özel yeri”, “İnanış”, “Allah’ın yolu”, “Özgürlük”.

Hutbe; “Uzun Minare”, “Derece”, “İlk Sünnetten Sonra Kılınan Namaz”, “Camide Bir Bölüm”, “İnamların Başlarına Taktığı Şey”, “Rahatlık”, “Vaaz Edilen Yer”, “Hocanın Camide Namazdan Sonra Okuduğu Kuran”, “Peygambere Okunan Şiir Gibi Bir Şey”.

İmam; “İnsanlara ibadeti öğreten kimse”, “Ölen kişilere dua okuyan kişi”.

İmsak; “Orucumuzu açma zamanını gösteren karton”, “İftar zamanı”, “Sabah namazı”, “Din günleri, bayramları gösteren ya da bildiren takvim”, “Ramazanda yemek için kalkma”, “Güneşin batışı”, “Öğle namazı”, “Oruca başlamak için kılınan namaz”.

İstikbali Kible; “Serbest yön, serbest şerit”, “Ruküya gitmek”.

Kabe; “Hz. Muhammed’in mezarı”, “Bulgaristan’ın Mekke ilinde bulunur”, “Şeytan taşıladığımız yer”, “Özel insanların yattığı yer”, “Hacdaki tapınak”, “Hz. Adem tarafından Hz. Muhammed’in ibadet etmesi için yapıldı”, “Peygamberimizin ayak bastığı yer”, “Medine’de bulunur. 7 kere dönülür”, “Peygamberin evi”.

Kafir; “İslamın şartlarını bilmeyen kimse”, “Günahkar”, “Kuranı Kerim’i ezbere bilenlere kafir denir”, “Namahrem”, “Allah’ın yapmayın dediği kötü şeyleri yapan kişilere kafir denir”, “Müslüman olup ta bu kurallara uymayan”, “Hıristiyan”, “Günahları çok olan, hiç kimseye yardım etmeyen”, “Allah’ın farz kıldığı ibadetlerdir”, “Oruç tutmayan”, “Cüzü bilmeyenlere kafir denir”.

Kamet; “Sabah namazında okunan dua”, “Olay”, “Kötü şeylerin gelmesi”, “Sabah ezanındaki sözler”, “Kıyamet”, “Dünyanın yok olduğu zaman”.

Kaza Namazı; “Bir Kaza Olduğu Zaman Kılınan Namaz”, “Yolculuğa Çıkan Kişinin Kıldığı Namaz”, “Namazda Bir Hata Yapıldığında Kaza Namazı Olur”, “Bir Kimsenin Kaza Yapmamak İçin Kıldığı Namaz”, “Biri Uzak Yere Giderken Kılınan Namaz”, “Namazda Yanlışlık Yaptığımızda Tekrar Kılınan Namaz”, “Yanlışlıkla Kılınan Namaz”, “Namaz Bozulmuştur, Namaz Kaza Yapmıştır”, “Orucu Bozduğumuzda Bu Namazı Kılalım”, “Her Akşam Kılınan Namaz”.

Kelime-i Şahadet; “Kelime sözlüğü”, “Son nefesini verirken söylenen söz”, “Namaz kılmadan önce söyleriz”, “Kendine bir şey olacağına okunan namaz sözü”, “Allah’a şükürümüzü göstermek”.

Kelime-i Tevhid; “Allahümme salli ala Muhammed”, “Mevlüt”.

Kible; “Hz. Muhammed’in öldüğü yer-ölüsünün gömülü olduğu yer”, “Camide bir bölüm”, “Güneş tarafı”.

Kıyam; “Kapanma”, “İnsanlar öldükten sonra yapılan şey”, “Kıyametten gelir”, “12 abdestin farzlarından biri”.

Kunut; “Dinde söz verme”, “Kısa dualar”.

Mekruh; “Günah”, “Hazine bulununca okunan dua”, “Ölü”, “Görünmesi yasak”, “Günlük olan şeyleri yapmamıza denir”, “Emin olmamak”.

Mescit; “Abdest alınan yer”, “Secde etmek”, “Minder”, “Cami bulunmadığı zaman namaz kılınan yer”, “Camide kuran okunan yer”, “Kadınların namaz kıldığı yer”, “İçinde cuma ve bayram namazı kılınmayan minaresiz cami”, “Kuran öğrenmek amacıyla gidilen yer”, “Seccade ve tespihlerin bulunduğu yer”, “Kuran okunan ve sohbet edilen yer”.

Mesh; “İslatmak”, “Hafifçe ovuşturarak temizlemek”, “Camide sıra halinde kıldığımız namaz”.

Mevla; “Yüce Allah’ın biz koruması için söylenen söz”, “Din kadını”, “Konya’da beyaz elbiseyle durmadan dönen kişi”, “Kafalarını sağ omuzlarına koyarak dönen kişiler”, “Mevlana”, “Melek olanlar”.

Mihrab; “Kandil günü”, “Mihrab kandili”, “Dine saygısızlık”, “İmamın ezan okuduğu yer”, “Duvar oyuğu”, “Vaaz veren kişi”, “Mevlana’nın yardımcısı”, “İmamların giydiği kıyafet”, “Hac ile ilgili bir kelime”.

Minber; “Namaz kılmak için yapılmış örtü”, “Hocanın namaz kıldığı yer”, “Kıbleyi gösteren duvar”, “Minder”.

Müezzin; “Biri ölünce namazı kıldırان kişi”, “Kasiyer”, “Herşeyi gören ve bilen”, “İmamlığa aday kimse”.

Mümin; “Bilge”.

Münafık; “İnançsız Müslüman”, “Allah’ın emrettiği farzları yapmayan kimse”, “Yardımcı”, “Kötü kişiler”, “Kafir”, “Hırçın olan kimse”.

Müslüman; “Namaz kılan kişi”, “Türk ırkı”, “Hz Muhammed’in dinine inanan”, “Türkler gibi konuşana Müslüman denir”, “Hz. Muhammed’in soyundan olan kişi”, “Dini kitaplara inanan”.

Müşrik; “Müteşebbiscî”, “Düşmanlar”, “Yapılmaması gereken”, “Allah’ı diliyle tasdik edip kalbiyle inanmayan”.

Nebi; “İnsan ismi”, “Allah’ın isimlerinden biri”, “Çok büyük Müslüman olan”.

Resül; “Bir peygamber”, “Allah’a söylenen ad, Resulullah gibi”, “Yüce”, “Kuran gibi bir şey”, “Allah’ın isimlerinden biri”, “Müslümanlığı öğreten kişi”.

Salavat; “Euzu Besmele”, “Duada bir Bölüm”, “Tekbir getirmek”, “Ölürken söylenir”, “Namazın son oturuşunda okunan dualar”, “Tesbih çekerken söylenir”, “Salavat adında kuranda bir sure vardır”, “Salli barik duaları”.

Sünnet; “Erkeklerin gerçek erkek olduğunu gösterir”, “Günün farzları”, “Hz. Muhammed’in fazladan kıldığı namaz”, “Bir namazı yanlışsız kılmak”, “Farz sayılan ibadet”, “Allah tarafından istenen ve erkeklerin olması gereken tedavi”.

Şer; “Ölüm zamanı(ölmek)”, “Haram bir şey yapmak”, “Allah’ın gücü”, “Mutluluk”, “Şeriat görevlisi”, “Korku”, “Eziyet”, “Cin”, “Çok gülen, birden ağlayan kimse”.

Şirk; “Allah’ı tek kılmamak”, “Soydan gelen Müslümanlık”, “Şirket kurmadan okunan dua”, “Cinlik”.

Taharet; “Titizlik”, “Ticaret”, “Ettehiyyatü duası”, “Cinsel organları yıkamak”.

Tekbir; “Namazda selam vermek”, “Dikkat işareti”, “Başlama komutu”, “Namaza başlama duyurusu”, “Namazda okunan dua”, “Secdeye eğilme”, “Bayram namazından sonra getirilir”, “Kelime-i şahadet getirme”, “Besmele”.

Teravi “Günlük olmayan namaz”, “Bayramlarda kılınan namaz”, “Cuma günü kılınır”, “Ramazanda bayanların bir araya gelerek okudukları Kur’an”, “Bayramda yatsı niyetine kılınan namaz”.

Vacib; “Yanlış olmayan şeyler”, “Müslüman yerlerde yapılan dini konuşma”.

Vahiy; “Kuran bölümü”, “Melek”.

Vitir; “Yoksullara ramazan ayında verdiğimiz para”, “Vitir namazı saat 2 de kılınır. Ömürde bir kere kılınsa yeter.”, “Sadaka vermek”, “Sabah kılınan namaz”.

Yatsı; “Yatma zamanı”, “Geç zaman”, “Gece kılınan namaz”, “Öğün”, “Akşam namazından önce kılınır.10 rekattır”, “İkinci namazından sonra kılınan namaz”, “Gecenin zifiri karanlık olduğu zaman”.

b. 7.Sınıf Öğrencilerinden Elde Edilen Bilgi ve Bulgular:

6.sınıflarda olduğu gibi, 7. sınıf öğrencilerine de DKAB dersinde geçmiş yıllardaki öğrenimlerini de kapsayan, o güne kadar gördükleri konularda geçen dini kelimelerin anlamları sorulmuştur. Bildiklerini birkaç kelime veya bir cümle ile açıklamaları, bildiklerinin karşısına ise “bilmiyorum” şeklinde yazmaları istenmiştir.

Elde edilen veriler tablo 2’de gösterilmiş ve değerlendirilmesi sonucunda şu sonuçlara ulaşılmıştır:

1. **Bilinme oranları, %75’in üstünde olan kavramlar (5 kelime);** Vahiy, Ayet, Müslüman, Arafat, Sure.

2. **Bilinme oranları %50 ila %75 arasında olanlar (18 kelime);** Hafız, İhram, Cüz, Mümin, Hatim, Hicret, Tavaf, Hadis, Umre, Sünnet, Münafık, Ümmet, Vaaz, Adak, Mezhep, Sa’y, Miraç, Mukabele.

3. **Bilinmeme oranı %50’nin üstünde olanlar (27 kelime);** Ashab-ı Suffe, İnzal Olmak, Telbiye, Akaid, Huşu ile Dinleme, Müstehab, Sahabe, Sahabe, Hacerü’l Esved, Kıssa, Ensar, Kiramen Katibin, Muhacir, Arafatta Vakfe, Hicaz, Mekruh, Tekbir, Müsrif, Taassub, Müzdelife, Tevhid, Takva, Şirk, Nafile, Müşrik, Vahiy Katibi.

4. **Bilinmeme oranları %50’ye yakın bulunanlar (%40’ın üstünde olanlar,5 kelime);** Salavat, Sa’y, Miraç, Vaaz, Ümmet.

5. **İstatistiksel Analiz:** 7. sınıf öğrencilerinde, kelimeleri “bilme”, “yanlış bilme” ve “bilme” durumları açısından anlamlı farklılıklar bulunmuştur (Tablo 2).

Tablo 2. 7. Sınıf Öğrencilerine Sorulan Kelime ve Kavramların Bilinebilirlik Düzeyleri

Kelimeler	Doğru		Yanlış		Bilmiyor		İstatistik Analizi*			
	N	%	N	%	N	%				
Adak	102	54,8	56	30,1	28	15,1	$X^2= 45,032$	SD=2	P=0,001	P<0,05
Akaid	0	0	29	15,6	157	84,4	$X^2= 88,086$	SD=1	P=0,001	P<0,05
Arafat	149	80,1	6	3,2	31	16,7	$X^2= 188,161$	SD=2	P=0,001	P<0,05
Arafatta vakfe	62	33,3	9	4,8	115	61,8	$X^2= 90,613$	SD=2	P=0,001	P<0,05
Ashabı Suffe	8	4,3	6	3,2	172	92,5	$X^2= 292,774$	SD=2	P=0,001	P<0,05
Ayet	160	86,0	8	4,3	18	9,7	$X^2= 233,161$	SD=2	P=0,001	P<0,05
Cüz	130	69,9	10	5,4	46	24,7	$X^2=122,323$	SD=2	P=0,001	P<0,05
Ensar	45	24,2	3	1,6	138	74,2	$X^2=153,968$	SD=2	P=0,001	P<0,05
Hacerül esved	40	21,5	2	1,1	144	77,4	$X^2=174,323$	SD=2	P=0,001	P<0,05
Hadis	114	61,3	10	5,4	62	33,3	$X^2= 87,226$	SD=2	P=0,001	P<0,05
Hafız	134	72,0	8	4,3	44	23,7	$X^2=135,871$	SD=2	P=0,001	P<0,05
Hatim	126	67,7	6	3,2	54	29,0	$X^2=117,677$	SD=2	P=0,001	P<0,05
Hicaz	66	35,5	8	4,3	112	60,2	$X^2= 87,613$	SD=2	P=0,001	P<0,05
Hicret	125	67,2	2	1,1	59	31,7	$X^2= 122,226$	SD=2	P=0,001	P<0,05
Huşu ile Dinleme	33	17,7	0	0	153	82,3	$X^2= 77,419$	SD=1	P=0,001	P<0,05
İhram	133	71,5	0	0	53	28,5	$X^2= 34,409$	SD=1	P=0,001	P<0,05
İnzal olmak	17	9,1	0	0	169	90,9	$X^2= 124,215$	SD=1	P=0,001	P<0,05
Kiramen Katibin	53	28,5	0	0	133	71,5	$X^2= 34,409$	SD=1	P=0,001	P<0,05
Kıssa	36	19,4	7	3,8	143	76,9	$X^2= 165,516$	SD=2	P=0,001	P<0,05
Mekruh	49	26,3	25	13,4	112	60,2	$X^2= 65,129$	SD=2	P=0,001	P<0,05
Mezhep	101	54,3	12	6,5	73	39,2	$X^2= 66,806$	SD=2	P=0,001	P<0,05
Miraç	98	52,7	11	5,9	77	41,4	$X^2= 66,484$	SD=2	P=0,001	P<0,05
Muhacir	56	30,1	13	7,0	117	62,9	$X^2= 88,097$	SD=2	P=0,001	P<0,05
Mukabele	97	52,2	18	9,7	71	38,2	$X^2= 52,290$	SD=2	P=0,001	P<0,05
Mümin	128	68,8	8	4,3	50	26,9	$X^2= 119,613$	SD=2	P=0,001	P<0,05
Münafık	107	57,5	5	2,7	74	39,8	$X^2= 87,387$	SD=2	P=0,001	P<0,05
Müslüman	150	80,6	0	0	36	19,4	$X^2= 69,871$	SD=1	P=0,001	P<0,05
Müsrif	60	32,3	15	8,1	111	59,7	$X^2= 74,419$	SD=2	P=0,001	P<0,05
Müstehab	30	16,1	6	3,2	150	80,6	$X^2=192,00$	SD=2	P=0,001	P<0,05
Müşrik	81	43,5	11	5,9	94	50,5	$X^2= 64,290$	SD=2	P=0,001	P<0,05
Müzelife	79	42,5	3	1,6	104	55,5	$X^2= 89,258$	SD=2	P=0,001	P<0,05
Nafile	70	37,6	21	11,3	95	51,1	$X^2= 45,710$	SD=2	P=0,001	P<0,05
Sahabe	32	17,2	6	3,2	148	79,6	$X^2=184,387$	SD=2	P=0,001	P<0,05
Salavat	66	35,5	30	16,1	90	48,4	$X^2= 29,419$	SD=2	P=0,001	P<0,05
Sa'y	101	54,3	6	3,2	79	42,5	$X^2= 79,774$	SD=2	P=0,001	P<0,05
Sure	140	75,3	7	3,8	39	21,0	$X^2= 155,45$	SD=2	P=0,001	P<0,05
Sünnet	113	60,8	6	3,2	67	36,0	$X^2= 92,935$	SD=2	P=0,001	P<0,05
Şirk	78	41,9	11	5,9	97	52,2	$X^2= 65,839$	SD=2	P=0,001	P<0,05
Taassub	77	41,4	0	0	109	58,6	$X^2= 5,505$	SD=1	P=0,019	P<0,05
Takva	79	42,5	6	3,2	101	54,3	$X^2= 79,774$	SD=2	P=0,001	P<0,05
Tavaf	124	66,7	0	0	62	33,3	$X^2= 20,667$	SD=1	P=0,001	P<0,05
Tefsir	38	20,4	0	0	148	79,6	$X^2= 65,054$	SD=1	P=0,001	P<0,05
Tekbir	62	33,3	12	6,5	112	60,2	$X^2= 80,645$	SD=2	P=0,001	P<0,05
Telbiye	14	7,5	5	2,7	167	89,8	$X^2= 267,387$	SD=2	P=0,001	P<0,05
Tevhid	74	39,8	10	5,4	102	54,8	$X^2= 71,742$	SD=2	P=0,001	P<0,05
Umre	114	61,3	0	0	72	38,7	$X^2= 9,484$	SD=1	P=0,002	P<0,05
Ümmet	104	55,9	7	3,8	75	40,3	$X^2= 79,968$	SD=2	P=0,001	P<0,05
Vaaz	103	55,4	6	3,2	77	41,4	$X^2= 81,323$	SD=2	P=0,001	P<0,05
Vahiy Katibi	74	39,8	19	10,2	93	50,0	$X^2= 47,645$	SD=2	P=0,001	P<0,05
Vahiy	181	97,3	0	0	5	2,7	$X^2= 66,538$	SD=1	P=0,001	P<0,05

*Öğrencilerin kelimeleri "bilme", "yanlış bilme", ve "bilmeme" durumları açısından

7.Sınıflarda Yanlış Bilinen Kelime ve Kavramlardan Örnekler:

6.sınıflarda olduğu gibi, 7.sınıf öğrencileri de bazı kelime ve kavramların karşılığını yanlış veya eksik olarak yazmışlardır. İlginç ve zaman zaman düşündürücü bulunan bazı ifadeler burada yer vermek, duydukları bu kelimelerin onların zihinlerinde nasıl algılandığını göstermek açısından önemli bulunmuştur.

Akaid; "Genç insanlara kesilen kurban", "Peygamberimizin hayatını anlatan kitaplara denir".

Arafat; "Hz. İsmail'in şeytanı taşıdığı yer", "Arabistan'daki hocalar", "Filistin devletinin cumhurbaşkanı".

Adak; "Kötülüklerden korunmak için kesilen kurban", "Hastanın iyileşmesi için vaat edilen şey", "Nafile kurban(nafileyi farz olmadan yapılan ibadet olarak yazdı)", "Bir kimsenin oğlu için kestiği kurban", "İnsanlar bir arada olduklarında kestikleri kurban", "İyilik için kesilen kurban", "Bir şey için söz vermek", "Askere giden için sağ dönerse adak adanır.", "Bir sınava girdiğinde kazanırsam horoz keseceğim diye adıyorsun", "Bir insanın parası varsa birileriyle ortak kurban kesmesi".

Arafatta Vakfe; "Arafat dağının etrafında 7 kere dönmek", "İki dağ arasında gidip gelme".

Ayet; "İçinde kuran yazısı bulunan kitap". "Vahiylerin toplandığı yer".

Cüz; "Kur'anı kerimdeki her bir sayfaya denir", "Kur'anın cilt cilt küçültülmüş hali", "İçinde kuranın Arapçası olan kitap", "İslam dininin kaynağı", "Dua kitabı", "Kur'anı alıştırarak yeni yeni öğrenmektir".

Ensar; "Mekke'de bulunan kimselere denir".

Hacerül Esved; "Hz. İbrahim'in ayak izinin bulunduğu yer".

Hadis; "Peygambere gönderilenler", "Olay", "Ayet", "Din adamlarının söylediği sözler".

Hafız; "Ezan okuyan hoca", "Kur'anı bitiren kadına denir", "Camide görevli olan kişilere verilen ad", "Din ile ilgili daha yüksek konulara gelen kişi", "İnsan işleriyle uğraşan kişi", "Çocuklara kuran öğreten eğitmen".

Hatim; "Kur'anı bir kişi için bitirmek", "Kur'anın sonunda okunan dua", "Kur'anı ezbere okumaktır", "Kur'an gibi din ile ilgili kitapları okuyup bitirmek".

Hicaz; "Gönülden gelen", "Din adamları", "Kutsal bir şehir", "Mekke'nin bir ilçesi".

İhram; "Peygamberimizin duvarına yüz sürmek", "Bir işi zorla yapmak".

İnzal Olmak; "Hazır olmak".

Kıssa; "Kısa ve öz bilgi", "Olay", "Kafir".

Mekruh; "Haram", "Ölü", "Ergenliğe girildiğinde Allah'a karşı sorumluluklar", "Dinimizde gerekli görülmeyen şeyler", "Kötü huylar".

Mezheb; "Dinin farklı bir bölümü", "Farklı din", "Alevi", "Başka din ve inanışlar".

Miraç; "Cebrail'in peygamberimize oku dediği gün", "Peygamberimizin cennete görmesi", "Peygamberimizin doğumu", "Ayetlerin indiği gece", "Hz. Amine'nin peygamberi-mize hamile olduğu gecedir".

Muhacir; “Bir ülkeden başka bir ülkeye geçmek”, “Bilgili olan”, “Bulgar ve Rum-
lara denir”, “Göçebe”.

Mukabele; “Ramazanda yapılan selamlama”, “Kadınların kuran öğrenmek için git-
tikleri yer”, “Ramazanda yapılır, peygamberle konuşulur”, “Kadınların bir araya gelip
okudukları Kuran”, “Toplu halde Kuran okumaya denir”, “Saygılarımla”, “Allah’ın Hz.
Muhammed ile olan görüşmesidir”, “Ramazanda sabah namazından sonra Kuran oku-
ma”.

Mümin; “Cemaat”, “Allah’ın sevdiği kul”.

Münafık; “Kurana uygunluk”, “Dört dörtlük”, “Dine karşı çıkanlar”, “Günahkar”.

Müsrif; “Peygambere asıl inananlar”, “Ziyaret etmek”, “Artırmak”.

Müstehab; “Kazanılmış haktır”.

Müşrik; “Yalan yere namaz kılan, gösteriş yapan”, “Allah’la kendini aynı keseye
koymak”, “Tanrıya yakarış”.

Nafile; “Faydasız, boş yere”, “İmkansız”, “Eskiden kılmadığımız namazları kılma”,
“Bir şeyi telafi etmek için yapılan ibadet”, “Kılınmayan bir namazın yerine kılınan na-
maz”, “Gece 2 den sonra kılınan namaz”, “Fazla”.

Sahabe; “Büyük din adamları”, “Dindar”, “Bazı peygamberlere gönderilen sayfalar”.

Salavat; “Tekbir”, “La ilahe illallah”, “İnsanların ölürken söyledikleri dua”, “Ölür-
ken insanların eşhedü enla.... demeleridir”, “Teravi namazından sonra getirilir”, “Allah’ı
anmak, Ondan af dilemek”.

Sure; “Değişik renklerden oluşan sayfa”, “Duadır”.

Sünnet; “Yapılması farz olan”, “Sünnet etmek”.

Şirk; “Allah’a isyan etmek”, “Gösteriş”, “Allah yolundan koşmak”, “Allah’ı inkar
etmek”, “Eşit”.

Taassub; “Bilgisizlikten doğan taklit”.

Takva; “Din bilgisi”, “Günahtan sakınmayan kişi”, “Eklemek”.

Tavaf; “Peygamberimizin mezarını 7 kere turlamak”.

Tekbir; “Salavat”, “Kamet”, “Ölürken salavat getirmek”, “Allah’a yönelme”, “Niyet
etmek”.

Telbiye; “Kuran’ı çevirme”, “Ders vermek”.

Tevhid; “Mevlüt”, “Bir kişinin ruhuna okunan kuran”, “Tespah çekimi”, “Ölümler için
veya başka bir nedenle yapılan dua”, “İnsanlar için okunan dua”, “Allah için kuran okut-
mak ve açları doyurmak”.

Umre; “Kabe’yi ziyaret etmek”, “Üç aylık hacca giden kişi”.

Ümmet; “Peygamberimizin yaptıklarını uygulamak”, “Hz. Muhammed’in yanındaki
Müslümanlar”, “Millet”.

Vaaz; “Hutbe”, “Müezzinin gelen kişilere verdiği bilgi”, “Hocaların Cuma günü bil-
gi vermesi”, “İmamın camide yaptığı görüşme”

Vahiy Katibi; “Vahiy gönderen”, “Hz. Muhammed”, “Cebraîl”, “Vahiy getiren kişi”, “Yazı yazan”, “Vahiylerin olduğu kitap”, “Allah’ın emir ve yasaklarından oluşmuş kitap”.

c. 8.Sınıf Öğrencilerinden Elde Edilen Bilgi ve Bulgular:

6.ve7. sınıflarda olduğu gibi, 8. sınıf öğrencilerine de DKAB dersinde geçmiş yıllardaki öğrenimlerini de kapsayan, o güne kadar gördükleri konularda geçen dini kelimele-
rin anlamları sorulmuştur. Bildiklerini birkaç kelime veya bir cümle ile açıklamaları, bil-
mediklerinin karşısına ise “bilmiyorum” şeklinde yazmaları istenmiştir.

Elde edilen veriler tablo 3’de gösterilmiş ve değerlendirilmesi sonucunda şu sonuç-
lara ulaşılmıştır:

1. **Bilinme oranları, %75’in üstünde olan kavramlar (3 kelime);** Ayet, Cenab-ı Hak, Hadis.

2. **Bilinme oranları %50 ila %75 arasında olanlar (6 kelime);** Mahşer, Mümin, Müşrik, Münafık, Sura üfleme, Cennet Mekan.

3. **Bilinmeme oranı %50’nin üstünde olanlar (31 kelime);** Tenasüh, Müfsid, Fasık, Akika, Müfessir, Riya, Sila-i Rahim, Nisab Miktarı, Nehyi Münker, Tefekkür, Mütaka-
mil İnsan, Emri maruf, Haşrolmak, Sadaka-i Cariye, Mutaasıb, Külli İrade, Tebliğ, İsti-
şare, Rivayet Etmek, Tecvid, Şefaath, Gayb Alemleri, Mizan, Ahde Vefa, Şirk, Hidayete Er-
mek, Esmâ-i Hüsnâ, Salih Amel, Vaiz, Eda Etmek, Mezheb.

4. **Bilinmeme oranları %50’ye yakın bulunanlar (%40’ın üstünde olanlar);** Vacib, Caiz Olmak, Misyoner, Ateist, Kaza ve Kader, Ensar.

5. **İstatistiksel Analiz;** 8. sınıf öğrencilerinde, kelimeleri “bilme”, “yanlış bilme” ve “bilmememe” durumları açısından anlamlı farklılıklar bulunmuştur (Tablo 3).

8. Sınıflarda Yanlış Bilinen Kelime ve Kavramlardan Örnekler:

Diğer sınıflarda olduğu gibi, 8.sınıf öğrencileri de bazı kelime ve kavramların karşı-
lığını yanlış veya eksik olarak yazmışlardır. İlginç bulunan bazı ifadeler burada yer ver-
mek, duydukları bu kelimelerin onların zihinlerinde nasıl algılandığını göstermek açısın-
dan önemli bulunmuştur.

Ahde Vefa; “Vefasız insanlar”, “Sözünden caymak”, “Ölmüş kişinin vefat etmesi”.

Akika; “Ölülerin temizlendiği taş”.

Ateist; “Dini benimsemeyen kişi”, “Allah’a inanmayıp ateşe tapanlar”, “Şeytana ta-
panlar”, “Kendi yaptığı putlara tapan kimse”, “Olumsuzluk”.

Ayet; “Kuranda geçen sure”, “Kısa dua”, “Allah’a edilen dualar”, “Bir kişiye bir konu hakkında öğüt vermek”, “Peygamberimizin bize söylediği bilgiler”.

Caiz olmak; “Haksız olmak”, “Abdest almak”, “Dine karşı olan davranışlar”, “Allah katından silinmek”, “Günah”, “Yapılması gerekli olan şey”, “Ergenliğe ulaşmış olmak”, “Yoksun olmak”, “Yasaklı olmak”, “Her şeyi kendine özgü yapmak, hiçbir şey bilme-
mek”, “Mahcup duruma düşmek”, “Yasak olmak”, “Bir şeyi yapamamak”, “Doğru ol-
mak”, “Kinci olmak insanlara yardım etmemek”, “Bilgi sahibi olmak”.

Tablo 3. 8. Sınıf Öğrencilerine Sorulan Kelime ve Kavramların Bilinebilirlik Düzeyleri

Kelimeler	Doğru		Yanlış		Bilmiyor		İstatistik Analizi*			
	N	%	N	%	N	%				
Ahde vefa	59	31,7	9	4,8	118	63,4	X ² = 96,032	SD=2	P=0,001	P<0,05
Akika	7	3,8	6	3,2	173	93,0	X ² =298,097	SD=2	P=0,001	P<0,05
Ateist	79	42,5	16	8,6	91	48,9	X ² = 52,355	SD=2	P=0,001	P<0,05
Ayet	158	84,9	20	10,8	8	4,3	X ² =224,129	SD=2	P=0,001	P<0,05
Caiz olmak	38	20,4	57	30,6	91	48,9	X ² = 23,258	SD=2	P=0,001	P<0,05
Cenabı Hak	148	79,6	8	4,3	30	16,1	X ² =182,839	SD=2	P=0,001	P<0,05
Cennet Mekan	111	59,7	24	12,9	51	27,4	X ² = 63,968	SD=2	P=0,001	P<0,05
Eda etmek	49	26,3	43	23,1	94	50,5	X ² = 25,065	SD=2	P=0,001	P<0,05
Emri maruf	15	8,1	13	7,0	158	84,9	X ² =223,000	SD=2	P=0,001	P<0,05
Ensar	85	45,7	13	7,0	88	47,3	X ² =58,161	SD=2	P=0,001	P<0,05
Esmail Hüsna	72	38,7	6	3,2	108	58,1	X ² =86,323	SD=2	P=0,001	P<0,05
Fasik	9	4,8	0	0	177	95,2	X ² =151,742	SD=1	P=0,001	P<0,05
Gayb Alemi	45	24,2	8	4,3	133	71,5	X ² =133,000	SD=2	P=0,001	P<0,05
Hadis	155	83,3	11	5,9	20	10,8	X ² =209,903	SD=2	P=0,001	P<0,05
Haşrolmak	13	7,0	16	8,6	157	84,4	X ² =218,419	SD=2	P=0,001	P<0,05
Hidayete ermek	29	15,6	40	21,5	117	62,9	X ² = 74,161	SD=2	P=0,001	P<0,05
İstişare	29	15,6	16	8,6	141	75,8	X ² =152,355	SD=2	P=0,001	P<0,05
Kaza ve Kader	74	39,8	23	12,4	89	47,8	X ² = 38,613	SD=2	P=0,001	P<0,05
Küfür	0	0	170	91,4	16	8,6	X ² =127,505	SD=1	P=0,001	P<0,05
Küllî İrade	11	5,9	22	11,8	153	82,3	X ² = 201,323	SD=2	P=0,001	P<0,05
Mahşer	134	72,0	13	7,0	39	21,0	X ² =130,871	SD=2	P=0,001	P<0,05
Mezhap	55	29,6	37	19,9	94	50,5	X ² =27,387	SD=2	P=0,001	P<0,05
Misyoner	53	28,5	42	22,6	91	48,9	X ² = 21,323	SD=2	P=0,001	P<0,05
Mizan	60	32,3	5	2,7	121	65,1	X ² =108,613	SD=2	P=0,001	P<0,05
Mutaassib	16	8,6	16	8,6	154	82,8	X ² =204,774	SD=2	P=0,001	P<0,05
Müfessir	10	5,4	8	4,3	168	90,3	X ² =271,871	SD=2	P=0,001	P<0,05
Müfsid	6	3,2	0	0	180	96,8	X ² = 162,74	SD=1	P=0,001	P<0,05
Mümin	125	67,2	13	7,0	48	25,8	X ² =105,903	SD=2	P=0,001	P<0,05
Münafik	116	62,4	20	10,8	50	26,9	X ² = 77,806	SD=2	P=0,001	P<0,05
Müşrik	117	62,9	11	5,9	58	31,2	X ² = 91,000	SD=2	P=0,001	P<0,05
Mütekamil İnsan	14	7,5	13	7,0	159	85,5	X ² =257,645	SD=2	P=0,001	P<0,05
Nehiyi Münker	7	3,8	15	8,1	164	88,2	X ² =252,226	SD=2	P=0,001	P<0,05
Nisab Miktarı	5	2,7	16	8,6	165	88,7	X ² =257,645	SD=2	P=0,001	P<0,05
Rivayet etmek	24	12,9	23	12,4	139	74,7	X ² =143,452	SD=2	P=0,001	P<0,05
Riya	10	5,4	9	4,8	167	89,8	X ² =266,742	SD=2	P=0,001	P<0,05
Sadaka-i cariye	21	11,3	8	4,3	157	84,4	X ² = 219,710	SD=2	P=0,001	P<0,05
Salavat	64	34,4	52	28,0	70	37,6	X ² = 2,710	SD=2	P=0,258	P<0,05
Salih Amel	70	37,6	10	5,4	106	57,0	X ² = 75,871	SD=2	P=0,001	P<0,05
Sıla-i Rahim	12	6,5	8	4,3	166	89,2	X ² =261,806	SD=2	P=0,001	P<0,05
Sura üfleme	114	61,3	8	4,3	64	34,4	X ² = 90,710	SD=2	P=0,001	P<0,05
Şefaât	33	17,7	20	10,8	133	71,5	X ² =123,323	SD=2	P=0,001	P<0,05
Şirk	62	33,3	6	3,2	118	63,4	X ² =101,161	SD=2	P=0,001	P<0,05
Tebliğ	26	14,0	13	7,0	147	79,0	X ² =176,161	SD=2	P=0,001	P<0,05
Tecvid	38	20,4	10	5,4	138	74,2	X ² =146,065	SD=2	P=0,001	P<0,05
Tefekkür	16	8,6	11	5,9	159	85,5	X ² =227,839	SD=2	P=0,001	P<0,05
Tenasüh	0	0	0	0	186	100				
Tevekkül etmek	82	44,1	32	17,2	72	38,7	X ² =22,581	SD=2	P=0,001	P<0,05
Tevhid	75	40,3	44	23,7	67	36,0	X ² = 8,355	SD=2	P=0,015	P<0,05
Vacib	43	23,1	51	27,4	92	49,5	X ² = 22,290	SD=2	P=0,001	P<0,05
Vaiz	62	33,3	29	15,6	95	51,1	X ² =65,129	SD=2	P=0,001	P<0,05

*Öğrencilerin kelimeleri "bilme", "yanlış bilme", ve "bilmeme" durumları açısından

Cenab-ı Hak; “İnsanların başkalarına olan hakkı”, “Yapılan yanlışlıkları Allah’ın görmesi”.

Cennet Mekan; “Cennette bir yer”, “Cennet evi”, “Ahretteki iki mekandan biri”.

Eda etmek; “Dua edip namaz kılmak”, “Allah’ın isimlerini söylemek”, “Borcunu ödemek”, “Allah’a yalvarmak”, “Adamak”, “Naz yapmak”, “Lütfetmek”, “Namazı ezan okununca kılmayıp daha sonra kılmak”, “Pişman olmak”.

Emri maruf; “Güneşin doğup battığı her yerde Allah’ın adının anılması”, “Allah’ın meleklerine emir vermesi”.

Ensar; “Mekke’ye gelen insan”, “Ev sahibi”, “Peygamberle birlikte hicret etmek”.

Esmâ-i hüsnâ; “İrâklı bir Müslüman”.

Fasık; “Basık gibi bir şey”, “Güzellik”.

Gayb alemi; “Cehennem alemi”, “Manevi alem”, “Gelecek dünya”, “Tüm dünya”, “Kayıp alem”.

Hadis; “Allah’ın yapmamızı emrettiği dini buyruklar”, “Kuranın bir bölümü”, “Allah’ın Cebrail aracılığıyla Peygamberimize gönderdiği bilgiler”, “Her hangi bir yerdeki söz ve davranış”, “Bir konu hakkında ilgili ayet”.

Haşrolmak; “Çok kötü perişan olmak”, “Neşeli olmak”, “Mahşer günü cezalandırılmak”, “Kavuşmak”, “Yok olmak”, “Hoşgörülü olmak”.

Hidayete ermek; “Huzura ulaşmak”, “Ölmek ve cennete ermek”, “Allah’ın makamına varmak”, “Mutluluğa erişmek”, “İsteddiği yere ulaşmak”, “Rahata ermek”, “Din bakımından çok bilgili olmak”, “Ölümsüzlüğe erişmek”, “Rızıkına kavuşmak”, “İsteddiği bir şeyi yapmak”, “İbadet ederken yükselmek”.

İstişare; “Güzel rüya görmek”, “Rüyaya yatmak”, “Abartma”.

Kaza ve Kader; “Alın yazısı”, “Ölüm ve ahiret”, “Yanlışlıkla olan bir şey ve alın yazısı”, “Geleceği Allah’ın bilmesi”, “Üzüntü ve sıkıntı hali”, “Namazın şartlarından biri”.

Küfür; “Allah’ın bize verdiği dili kötüye kullanma”, “Argo sözcükler”, “Ahlaksızca davranmak”, “Ağıza yakışmayacak kötü sözcükler”.

Külli İrade; “Nefsine hakim olmak”, “Kötü irade”, “İnsanın kendi öz iradesi”, “İradesine sahip”, “İradeyi kötü yolda kullanma”, “Yanıp yanıp iradenin oluşması”, “Bir caminin çevresinde cami ile birlikte kurulmuş medrese”, “Yapılı irade”.

Mahşer; “Cehennem ateşi”, “Ölümden sonraki dünya”.

Mezheb; “Herkesin inandığı bir dindir”, “Kendi dinimiz”, “Müslümanların dört gruba ayrılması”, “İnsanın ait olduğu din”, “Abdesthane”.

Misyoner; “Herhalde milyoner olmalı”, “Yalancı”, “Bencil, zengin kişi”, “Hıristiyan olan kişiler”, “Görevli”, “Başka şeylere inanan”, “Dinini yaşayan adam”, “Zenginlere denir”, “Hazır bulup yiyen”.

Mizan; “Camilerde okunan ezan”, “Mekan”.

Mutaasib; “Terbiyeli”, “Günahkar”, “Dinine bağlı olan”, “Sorumluluk sahibi olan”, “Uygun”.

Müfessir; “Kuranın çevircisi”, “Kurânı Türkçe’ye çeviren kimse”, “Hoca”.

Müfsid; “Yapılması istenenler”.

Münafık; “Müslüman bir insanın Hıristiyan olması”, “Allah’a yarı yarıya inanıp yarı yarıya inanmayan insan”, “Sözde Müslüman”, “Dinsiz”, “Millete yalan söyleyen iki yüzlü insanlar”, “İspiyoncu”.

Müşrik; “Tanrıya yakarma”, “Peygamberlerin düşmanları”, “İbadet eden fakat içinde iyilik olmayan kimse”.

Mütekamil İnsan; “Çok güvenilir insan”, “Kötülük yapan insan”, “Terbiyeli insan, düzgün çocuk”.

Nehyi Münker; “Öldükten sonra başımızda olan melekler”.

Nisab miktarı; “Sevap ve günah miktarı”, “İyilik miktarı”, “Kötülük miktarı”, “Doğru miktar”, “Ramazan sonunda fakirlere verilen fitre”, “İnsanların kendilerini iyiye yönlendirmesi”.

Rivayet etmek; “Namaz kılmak ibadet etmek”, “İnançları doğrultusunda hareket etmek”, “Emir buyurmak”, “Kesin olmayan sözleri söylemek”, “Güzelliğe ermek, Müslüman olmak”, “Dedikodu etmek”, “Söylenti”, “Uymak”, “Allah’a karşı büyükmek”, “Efsane”, “Bir şeyi doğrulamak”, “Eski zamanı anlatmak”, “Buyun eğmek”, “Malını mülkünü başkasına bağışlamak”.

Riya; “Allah’ı tanımamak”, “Rüya ile mi ilgili?”.

Sadaka-i Cariye; “Cennete gidecek kadar iyilik yapan kimseler”, “Cariyelere sadaka vermek”, “Dullara verilen para”.

Salavat; “Kelime-i şahadet getirmek”, “Namazdan önce getirilir”, “Korktuğumuz zaman söyleriz”, “Kuran’da yer alır”, “Tekbir”, “Meleklerle verilen selam”, “Allah’ı kabul etmek ve anmak”, “İçimiz daraldığında salavat getiririz”, “Ölmeye çok yakınen edilen dua”.

Salih amel; “İyi insan”, “Amel defterinin çok güzel olması”, “Sevap defteri”, “İyilik etmek”.

Sıla-i rahim; “Cennet”, “Allah’ın evi”, “Rahim olan”.

Sura üfleme; “Dua okuma”, “Facia”, “Boru”.

Şefaât; “Peygamberimizin bazı insanları cehennemden çıkarması”, “Affetmek”, “İnsanların vefalı olması”, “Yardım etmek”, “Tanıklık etmek”, “İyi niyetli olmak”, “Peygamberlerin ahirette kendi kabilelerine dua etmesi”, “Huzur”, “Allah’a dua etmek”.

Şirk; “Kötü”, “Allah’a inanmamak”, “Emretmek”.

Tebliğ; “Dilek”, “Davetiye”, “Tayin etmek”, “Suçsuz bulunmak”, “Ayet”.

Tecvid; “Mevlütlerin adı”, “Açıklama”, “Müslüman’ın tesbih çekmesi”, “Namaz türü”, “Kuran’ın Arapça karşılığı”, “Kitap”, “Tesbih çekmek”, “Kuranı başka dilde okumak”.

Tefekkür; “Allah’ı düşünmek”, “Güven duymak”, “Şükretmek”, “Yapılan iyilik karşısında helalleşme”, “Cenabı Allah’ın yarattığı nimet tütün”.

Tenasüh; “Güven duymamak”.

Tevekkül etmek; “Allah’a şükretmek”, “Allah’a yalvarmak”, “Sabırlı olmak”, “Suyun olmadığı yerde toprakla abdest almak”, “Allah’a devretmek”, “Kabul etmek”, “Allah’a kulluk etmek”, “Teşekkür etmek, af dilemek”, “Rica etmek”.

Tevhid; “İnsan topluluklarına kuranı kerim okutma”, “Sevap kazanmak için yapılan mevlit”, “Dini duyguları pekiştirmek”, “Kuran okumak”, “Evlenenler, yeni eve geçenler okutur”, “Ölen kişi adına düzenlenen yemek”, “İsteklendirme, özendirme”.

Vacib; “Yatsı namazından sonra kılınan namaz”, “Söz”, “Sevap”, “Sünnet benzeri”, “Kabul olmak”, “Dinimizde doğru olan şey”, “Yapılırsa sevap yapılmazsa günah olmayan şeyler”, “Peygamberimizin emrettiği şeyler”,

Vaiz; “Uygunluk”, “İmamların camilerde yaptığı konuşma”, “Hesap vermek”.

Ortak Kelime ve Kavramların Sınıflar Arasında Karşılaştırılması:

Bazı kelimeler, tek bir sınıfa değil, devam eden sınıf veya sınıflara da sorulmuştur. Burada amaç ünite ve özel konulardan bağımsız bazı dini kelime ve kavramların, sınıflar yükseldikçe bilinme oranlarında nasıl bir değişikliğin olduğunu görebilmektir.

Anket formlarının değerlendirilmesi sonucu elde edilen verilere göre kelimelerin sınıflar arası bilinme durumları tablo 4’de gösterilmiştir.

Kelime veya kavramların sınıflar arası bilinme, yanlış bilinme ve bilinmeme durumları noktasında değerlendirilmesi sonucu görüyoruz ki,

a. Genellikle, kelimelerin doğru bilinme oranları, 7 ve 8. sınıflarda yüksek gözükmektedir.

b. Kelime ve kavramların yanlış bilinme yüzdelerinin yüksek olduğu sınıflar olarak 6. ve 8. sınıflar tespit edilmiştir.

c. “Münafık”, “Müşrik”, “Salavat”, “Şirk” kelimelerinin yanlış bilinme yüzdeleri ile bilinmeme oranları toplandığında, bilinme yüzdelerinin üstünde bir oran bulunmaktadır. Bu durum bize, her düzey din öğretimi için temel ve ortak kavramlar olarak kabul edeceğimiz bu kelimelerin kavratılması hususunda bir problem yaşandığını göstermektedir.

e. İstatistiksel analiz sonuçlarına göre ise;

a. “Ayet”, “Mümin”, “Salavat” ve “Şirk” kelimelerinin doğru olarak bilinme sıklığı, 7. sınıf öğrencilerinde 8. ve 6. sınıf öğrencilerine göre anlamlı şekilde yüksek bulunmuştur.

b. “Hadis”, “Münafık”, “Müşrik” ifadelerinin doğru olarak bilinme oranı ise 8. sınıf öğrencilerinde, 6. ve 7. sınıf öğrencilerine göre anlamlı şekilde yüksek bulunmuştur (tablo 4).

Tablo 4. Her üç sınıfa da soru yapılan kelimelerin bilinme durumu

Ayet	Sınıf	DOĞRU		YANLIŞ		BİLMİYOR		Genel Toplam		İstatistik Analiz
		N	%*	N	%*	N	%*	N	%**	
Ayet	6	103	50,7	53	26,1	47	23,1	203	35,3	X ² =85,750 SD=4 P=0,001 P<0,05
	7	160	86,0	8	4,3	18	9,7	186	32,3	
	8	158	85,0	20	10,7	8	4,3	186	32,3	
	Top.	421	73,2	81	14,1	73	12,6	575	100	
Hadis	6	50	24,6	28	13,7	125	61,5	203	35,3	X ² =142,416 SD=4 P=0,001 P<0,05
	7	114	61,2	10	5,3	62	33,3	186	32,3	
	8	155	83,3	11	6,0	20	10,7	186	32,3	
	Top.	319	55,4	49	8,5	207	36,0	575	100	
Mümin	6	105	51,7	21	10,3	77	38,0	203	35,3	X ² =16,354 SD=4 P=0,003 P<0,05
	7	128	68,8	8	4,3	50	26,8	186	32,3	
	8	125	67,2	13	7,0	48	25,8	186	32,3	
	Top.	358	62,2	42	7,3	175	30,4	575	100	
Münafik	6	46	22,6	23	11,3	134	66,0	203	35,3	X ² =84,786 SD=4 P=0,001 P<0,05
	7	107	57,5	5	2,6	74	39,7	186	32,3	
	8	116	62,3	20	10,7	50	26,8	186	32,3	
	Top.	269	46,7	48	8,3	258	44,8	575	100	
Müşrik	6	53	26,0	10	5,0	140	69,0	203	35,3	X ² =57,624 SD=4 P=0,001 P<0,05
	7	81	43,5	11	6,0	94	50,5	186	32,3	
	8	117	63,0	11	6,0	58	31,1	186	32,3	
	Top.	251	43,6	32	5,5	292	50,7	575	100	
Salavat	6	56	27,5	39	19,2	108	53,2	203	35,3	X ² =14,149 SD=4 P=0,007 P<0,05
	7	66	35,4	30	16,1	90	48,3	186	32,3	
	8	64	34,4	52	28,0	70	37,6	186	32,3	
	Top.	186	32,3	121	21,0	268	46,6	575	100	
Şirk	6	50	24,6	8	4,0	145	71,4	203	35,3	X ² =16,261 SD=4 P=0,003 P<0,05
	7	78	42,0	11	6,0	97	52,1	186	32,3	
	8	62	33,3	6	3,2	118	63,4	186	32,3	
	Top.	190	33,0	25	4,3	360	62,6	575	100	

*satur yüzdesi

**sütun yüzdesi

II- Din Eğitiminde Din Dilinin Doğru Olarak Öğretilmesine İlişkin Bazı Öneriler

Bu araştırmada elde edilen verilerin ortaya koyduğu sonuçları da göz önüne alarak, aşağıdaki önerileri sunabiliriz:

1. *Öğrencilerin zihinsel ve dilsel gelişim süreçleri dikkate alınmalıdır:* İnsanlar doğumdan ölüme kadar çeşitli gelişim evreleri geçirirler. Zihin ve dil alanlarındaki gelişimleri bunlardan ikisidir. Her bir evredeki bilişsel süreçler (algılama, bellek, muhakeme, düşünme ve kavrama gibi) ve sahip olunan kelime dağarcığı farklıdır. Sözelimi; 6 yaşındaki bir çocukla 10 yaşındaki bir çocuğun algılama ve öğrenme durumları gelişim ev-

relerindeki farklılıklar nedeniyle aynı değildir¹⁹. Aynı şekilde, somut düşünce dönemindeki biri ile henüz somut düşünce evresini aşamamış bir çocuğa aynı dili, anlatım tarzını kullanmak doğru değildir. Hz. Peygamberin uygulamasında da olduğu gibi, kişilerin akıl dereceleri, toplumsal düzeyleri ve içinde yaşadıkları şartlardaki farklılıklar dikkate alınarak bilgi verilmesi²⁰ ilkesi, Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi öğretmeni tarafından da benimsenmeli ve dikkate alınmalıdır. Ayrıca öğretmenin öğrencilerine karşı kullandığı dilin de berrak, anlaşılır olması gerekir. Diksiyona dikkat edilmesinin yanında, bu ifadelerin güler yüz ve mimiklerle desteklenmesi, öğretmenin öğrenci üzerinde daha etkili olmasına katkı sağlayacaktır. Bu durum konulara ilginin yoğunlaşması açısından da önemlidir.

2. Kavramlar müstakil başlıklar halinde müfredatta yer almalıdır: Bu çalışmada ulaşılan bilgilerden biri de, öğrencilere soru yapılan kelime veya kavramların, Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi programında yer alan konular veya alt başlıklarla ilişkileri oranında bilinebilme yüzdelerinin de yüksek çıkmasıdır. Diğer bir deyişle, eğer kavram başlı başına bir konu olarak ele alınmış veya tanımlanma imkanı doğmuşsa, öğrencilerin belleklerinde daha kalıcı olmuştur ve doğru olarak cevaplayabilmişlerdir. Sözelimi, namaz ünitesi içerisinde geçen kelimeler (cemaat, ezan, farz, kıble, mescid, teravih, vitir, yatsı gibi) müfredatta yer aldığı ve tanımlandığı için bilinme oranları da yüksek bulunmuştur. Yine vahiy kelimesi ve hac ünitesinde geçen kelimelerin bir kısmı (ihram, Arafat, tavaf, umre gibi), doğru olarak bilinme yüzdeleri, genel dini terminolojiyle kıyaslandığında (mekruh, Mevla, küfür, hidayet, münafık vb.) daha iyi bulunmuştur (bakınız: Tablo 1, 2, 3). Bu nedenle, din eğitiminde sık kullanılan kelime ve kavramlara ilişkin üniteler oluşturulmalı veya ilgili üniteler içinde alt başlıklar halinde bunlara yer vererek anlamlarının doğru öğrenilmesi sağlanmalıdır.

3. Mümkün olduğunca anadildeki kelimeler kullanılmalıdır: Din eğitiminde dini terminolojiyi kullanmak demek, cümlenin tamamen Arapça veya Farsça terkiplerden oluşmasını sağlamak değildir. Kullandığımız ifadelerin niteliği, muhatabımızın algılama düzeyiyle uyum içerisinde olmalıdır. Söz konusu, ilköğretim çağı çocukları olduğunda daha da titiz davranılması gerekir. Özellikle eylem bildiren veya sıfat durumundaki sözcüklerin kullanımı Türkçe olursa, anlaşılabilirliği da o nispete yüksek olacaktır. Mesela, "inzal olmak" yerine "inmek", "haşrolmak" yerine "dirilmek", "vasıl olmak" yerine "ulaşmak", "mütekamil insan" yerine "olgun insan" vs. ifadelerinin kullanılması daha doğru olacaktır.

4. Kavram ve kelime öğretimine ağırlık verilmelidir: Din öğretiminde kullandığımız öyle kavramlar vardır ki, orijinaldir ve o şekilde kullanılmaları gerekir. Ayet, sünnet, farz, hadis, haram gibi kelimeler, dine ait özel sözcüklerdir ve eğer din alanında bir eğitim ve öğretimden bahsediyorsak kullanılmaları kaçınılmazdır. Kendi dilimizdeki karşı-

19) Bu konuda bakınız: Mualla Selçuk, *Çocuğun Eğitiminde Dini Motifler*, Türkiye Diyanet Vakfı Yay., II. Basım, Ankara 1991, s.45-53; Osman Taştekin, *Kıyamet ve Ahiretle İlgili Kavramların Öğretimi*, Palmiye Kitapları, Samsun 2002, s.19-38.

20) Acar, a.g.m., s.65.

lıklarını kullanmak yerine, oldukları haliyle kavratılmaları diğer bir deyişle, kavram öğretimine ağırlık verilmesi daha uygun olur²¹.

5. Analoji (benzetme-temsil) metoduna yer verilmelidir: Temsil getirerek öğretmeyi geçmiş çok eskilere dayanan bir öğrenim metodu olarak biliyoruz. Eflatun, D.Hume, J.Lock gibi düşünürlerin analogik tartışmaları bir yana, Kuran'da²² ve hadislerde²³ de analogiye rastlıyoruz.

Bazı kavram veya düşüncelerin misale anlatılması demek olan bu metod;

a. Anlamaların zihinlere yerleşmesi için duyular dünyasında bir model oluşturması,

b. Uzağı yaklaştırıp, kapalı manaları açması,

c. Soyut fikirleri, herkesin anlayabileceği, somut hale getirmesi²⁴ ile etkili olmaktadır.

Bu durumda, analogi metodunun din eğitiminde kullanılması, öğrencinin zihnini, kelime ve kavramlar üzerinde daha yoğun düşünmeye sevk edeceğinden anlamlarının da kalıcı olmasına yardımcı olacaktır.

6. Kelime ve kavramlar sık sık tekrarlanmalıdır: Öğrenmenin gerçekleşmesi, bilgilerin kalıcı yani uzun süreli belleğe yerleşmesi demektir. Bu ise, bilgilerin sık sık tekrarlanmasıyla elde edilir²⁵. Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi dersinde karşılaşılan kelime ve kavramların, öğrencilerin zihinlerinde kalıcı olmasıyla ilgili olarak yapılması gereken bir diğer şey de tekrarlardır. Sözelimi; din ile ilgili bir kelimeyi sadece 6. sınıfta duyan bir öğrenci, aynı kelime diğer sınıflarda tekrarlanmadığında muhtemelen anlamını hatırlayamayacak ve bir iletişim problemi yaşanacaktır. Oysa sık sık yapılan tekrarlar bu bilgiyi kalıcı belleğe yerleştirecek ve unutulması da bir hayli zor olacaktır. Bunun için de DKAB öğretmeni, derste geçen dini kelime kavramların anlamlarını hemen her fırsatta açıklamaktan ve tekrarlamaktan kaçınmamalıdır.

21) Kavram öğretimi için bakınız: Süleyman Akyürek, *Din Öğretiminde Kavram Öğretimi (Doğruluk Kavram Örneği)*, Doktora Tezi, Erciyes Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Felsefe ve Din Bilimleri ABD, Kayseri 2002; J.D Novak & D.B Gowin, *Learning How To Learn*, Cambridge University Press, New York, USA, 1984.

22) Kuran'da temsil örnekleri için bakınız: Kur'an, İbrahim (14):26; Bakara(2):261; Cuma(62): 5; Enam (6):125; Zümeer(39):27-29.

23) Hadislerde temsil örnekleri için bakınız: Muhammed b. İsmail b. İbrahim el-Buhari, *el-Camiu's-Sahih*, Thk., Muhamed Ali el-Kutub, Beyrut 1991, Zebaih 31, (IV/1778); Muhammed b. İsa b. Serve et-Tirmizi, *Sünenü't-Tirmizi*, Çağrı Yay., İst., 1992, Zühd 44 (IV/589); Ebu Davud Süleyman b. El-Eş'as b. İshak el-Ezdi es-Sicistani, *es-Sünen*, Çağrı Yay., İst., 1992, II.Baskı, Salat 184 (I/608); Müslim b. Haccac el-Kuşeyri, *es-Sahih*, Çağrı Yay., İst., 1992, Salat 233 (I/355); Ayrıca bu konuda yapılmış bir çalışma olarak bakınız: Ali Arslan, *Hadislerde Meseller*, (Basılmamış Yüksek Lisans Tezi), Ondokuz Mayıs Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Temel İslam Bilimleri Anabilim Dalı, Samsun 1993.

24) Abdullah Özbeke, *Bir Eğitimi Olarak Hz. Muhammed*, İst., 1994, s.161.

25) Cillifford T.Morgan, *Psikolojiye Giriş*, 4. Basım, Ankara 1986, s.136.

Sonuç

Öğrenimde sağlıklı iletişimin kurulabilmesi, öğretmenin kullandığı dilin öğrenci tarafından doğru şekilde anlaşılmasına bağlıdır. Aksi takdirde, öğretmen boşuna çaba göstermiş olacak ve belirlenen öğretim hedeflerine ulaşmak mümkün olmayacaktır.

Din, kendine has terminolojisiyle, oldukça spesifik bir konum arz etmektedir. Dolayısıyla eğitimi de diğer alanlardan farklı olarak bazı incelikler istemektedir. Bu durum öğrencilerin kelime ve kavramlar karşısında da ayrıca bilgilendirilmesini gerekli kılmakta veya kelime ve kavram bilgisi öğretimi ihtiyacı doğmaktadır.

Bu çalışmada, ilköğretim ikinci kademe öğrencilerinin Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi dersinde karşılaştıkları bazı kelime ve kavramları doğru olarak bilebilme düzeyleri belirlenmeye çalışılmış ve verilerin değerlendirilmesi sonucu ortaya çıkan tabloya bağlı olarak, bu konuda bazı önlemlerin alınması zorunlu görülmüştür.

Her şeyden önce öğretmen, karşısındaki muhatabın algılama kapasitesini göz önüne alarak kelimelerini ona göre seçmelidir. Öğrencilerin zihinsel ve dilsel gelişim süreçlerini dikkate alma, kavram ve kelime öğretimine ağırlık vermek, zihinsel yoğunluğu kelime ve kavramlar üstünde yoğunlaştırıp hem algılamayı hem de kalıcılığı sağlayacak analogi gibi metodları uygulamak, öğrenilen anlam bilgilerini mümkün olduğunca sık tekrarlamak gibi bazı öneriler sunulmuştur.